

Strategie ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami 1

Okruhy

1. Pojetí a klasifikace speciální pedagogiky
2. Integrativní/inkluzivní vzdělávání, vymezení pojmů integrace, inkluze
3. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami, (žák se zdravotním postižením – mentálním, tělesným, zrakovým, sluchovým, narušenou komunikační schopností, poruchy artistického spektra, žák se zdravotním znevýhodněním, žák se sociálním znevýhodněním
4. Strategie ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (legislativní rámec pro integrativní/inkluzivní vzdělávání, podmínky pro vzdělávání)
5. Kurikulární dokumenty, systém kurikulárních dokumentů
6. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, příloha upravující vzdělávání žáků s LMP, Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání ZŠS
7. Multikulturní výchova jako příklad průřezového tématu
8. Kooperativní učení, heterogenní učební skupiny, team teaching
9. Systém poradenství v České republice (obsah činnosti speciálně pedagogického centra, pedagogicko- psychologické poradny, personální obsazení, kooperativní učení, individuální vzdělávací plán, heterogenní učební skupiny)

Literatura

- BAROŇOVÁ, M. *Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Paido 2007
- BAROŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M. PIPEKOVÁ, J. *Strategie ve vzdělávání žáků a mentálním postižením na středním odborném učilišti*. Brno MSD. 2007
- PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Brno: Paido 2006. ISBN 80-7315-120-0.
- BAROŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Texty k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido. 2007

Speciální pedagogika

vědní obor, který se zabývá zákonitostmi výchovy a vzdělávání a rozvojem jedinců, kteří jsou znevýhodněni vůči většinové populaci v oblasti fyzické, psychické nebo sociální a mají speciální výchovné potřeby“ (Fischer, S., Škoda, J. 2008)

- je orientována na výchovu a vzdělávání,
- na pracovní a společenské možnosti zdravotně postižených a sociálně znevýhodněných osob
- na řešení výzkumných problémů oboru

- Integrativní pedagogika
- Inkluzivní pedagogika – koncept inkluzivního vzdělávání
- používají termíny :**
postižený, handicapovaný (v překladu nevýhoda, nerovnost podmínek),
- v období školního vzdělávání se můžeme setkat s termínem „*dítě /žák se speciálními vzdělávacími potřebami“*.
- Především nastal posun ve formálně-právním posuzování postavení **osob s postižením**.

Speciální pedagogika - pojem

- **v širším smyslu :** používá se k označení každé pedagogiky vzhledem k pedagogice obecné, která je speciálně zaměřená např. podle věku, předmětu.
- **v užším smyslu:** je SP věda o zákonitostech speciální výchovy a speciálního vzdělávání jedince, který z důvodu znevýhodnění vyžaduje při vzdělávání speciálně pedagogický přístup, podporu při pracovním a společenském uplatnění

■ **Předmětem je:**

je zdravotně, eventuálně sociálně znevýhodněná osoba, která potřebuje podporu v oblasti výchovy, vzdělávání, při pracovním a společenském uplatnění.

Pojem SP:

■ **Minulost:**

speciální pedagogika úzce zaměřena jen na problematiku speciálního vzdělávání a profesní přípravu.

■ **Současnost:**

zabývá se problematikou znevýhodněného jedince od jeho narození až po stáří.

Se změnami ve společnosti se prohlubuje snaha po integraci/inkluzi handicapovaných/ jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami do škol, školských zařízení a do společnosti.

Klasifikace speciální pedagogiky

- **Psychopedie** – (speciální) pedagogika osob s mentálním postižením
- **Somatopedie** – (speciální) pedagogika osob s tělesným postižením, s chronickým a dlouhodobým onemocněním
- **Logopedie** – (speciální) pedagogika osob s narušenou komunikační schopností
- **Surdopedie** – (speciální) pedagogika osob se sluchovým postižením
- **Oftalmopedie** – (speciální) pedagogika osob se zrakovým postižením
- **Etopedie** – (speciální) pedagogika osob s poruchami chování
- **Edukace jedinců s více vadami** (kombinovaným postižením)
- **Specifické poruchy učení nebo chování**

Speciální vzdělávací potřeby

- Se vztahují k osobě, které má být poskytnutá podpora, a prostředí, které tuto podporu poskytuje.
- Postižení nejsou pouze předmětem začleňování do společnosti, ale přispívají také k její rozrůzněnosti.

Vzdělávání žáků se speciálními potřebami

- Žáci se zdravotním postižením
- Žáci se zdravotním znevýhodněním
- Žáci se sociálním znevýhodněním
- Žáci nadaní a mimořádně nadaní
- RVP ZV platí pro všechny žáky se speciálními potřebami, pro žáky s MR platí příloha, RVP ZŠS

Mezi hlavní znaky vzdělávání patří:

- Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a sociálním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám, př. Švédsko – žáci, kteří potřebují spec.ped.podporu

- Povinnost vzdělávat se platí pro všechny, neexistuje osvobození od školní docházky.
- Povinná školní docházka trvá 9 let.
- Nástup do školy může být odložen o dva roky, max. do 8. roku života.
- Zajišťuje se právo na bezplatné vzdělávání vzhledem k jejich možnostem.
- Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci se souběžným postižením více vadami a žáci s autismem mají právo vzdělávat se v školách speciálních
- Nově zřízena funkce asistenta pedagoga ve třídě, kde se vzdělává žák se speciálními vzdělávacími potřebami

- Integrativní pedagogika
- Inkluzivní pedagogika – koncept inkluzivního vzdělávání
- používají termíny :**
postižený, handicapovaný (v překladu nevýhoda, nerovnost podmínek),
- v období školního vzdělávání se můžeme setkat s termínem „*dítě /žák se speciálními vzdělávacími potřebami*“.
- Především nastal posun ve formálně-právním posuzování postavení **osob s postižením.**

Inkluze

- používá její varianta nazývaná *responsible inclusion* (uvážlivé začlenění), která znamená využívání kontinua integrativních podpůrných procesů podle aktuální potřeby příslušného jedince.
- V současné době se používají oba pojmy inkluze – integrace spíše synonymně. *Inkluze* se užívá ve smyslu nutnosti poukázat na potřebu *rozšíření integrace* a na realizaci optimální integrace pro každého žáka se speciálními vzdělávacími potřebami v praxi (srov. Pančocha, K. in Bartoňová, M., Vítková, M. 2008, s. 31 an.).
- Inkluze - užívá se ve smyslu nutnosti poukázat na potřebu rozšíření integrace a na realizaci optimální integrace pro každého žáka se SVP v praxi
- Inkluze (začlenění) se prosadila jako nový rozsáhlý koncept vedoucí k sociální integraci.
- Pozice úplné inkluze se však ani v anglosaských zemích plně neujala
- Inkluze** = současný trend, z ang. „*to be included*“ = být úplnou součástí. Širší významový smysl než integrace.

Didaktika přístupu při vzdělávání

- Vyžaduje speciální principy při edukaci (zvláštnosti žáků)
- Nové organizační formy práce (kooperativní vyučování...)

- Organizační zabezpečení
(otázka personální)

Integration–Inclusion

Vyžaduje se výkon /	Heterogenita jako šance /
Možnosti realizace	
Orientace na cíl učení Konkurence spolužáků Při stejném cíli jsou požadavky na stejné výkony	Diferencované vyučování Orientace na proces Individuální podpora všech žáků Společné učení v projektech Důležitá komunikace, vzájemné porozumění
Obtíže	
Orientace na deficity Děti se vyvíjejí odlišně Integrace je omezená na určité skupiny dětí	Individuální pomoc pro všechny žáky podle potřeby Akceptace postižení, slabých stránek a jinakosti

Integration as assimilation– Inclusion as approval of diversity (2)

Role učitele	
Role učitele se nemění Speciální pedagogové jsou kompetentní spíše k pomoci při vnější diferenciaci	Mění se role učitele Speciální pedagogové a učitelé v běžných školách kooperují při vnitřní a vnější diferenciaci
Spolupráce s rodiči	
Rodiče dětí se speciálními potřebami jsou zatíženi spoluúčastí na učení dětí, aby se dosáhlo cíle	Rodiče jsou vyzváni, ke spolupráci na výuce jejich dětí

Speciálně pedagogická podpora znamená:

vzít na zřetel vývojové potřeby učení podmíněné postižením a dané v důsledku socializace.

Podpora vstupuje do:

- vývojových procesů,
- životních zkušeností,
- vzdělávacích nabídek

- sociálních oblastí ve společném životě, ve společném světě,
- speciálních potřeb žáků

Je třeba, aby jedincům speciálně pedagogická podpora vyhovovala, aby tak nedošlo k dalšímu ohrožení jejich vývoje (Haupt, U. in Stein, R., Bless, D. O. Vítková, M. 2006).

Práce ve skupině

- všechny skupiny vykonávají stejnou činnost
- Jednotlivé úkoly
- Soupeření skupin
- Střídavé zadání, jednotlivé úkoly, konečný výsledek – celé zadání

Tvoření skupin

- Velká skupina – větší jistota správnosti, více zkušeností
- Potřeba méně času na obejití skupiny
- Malé- více činností ve třídě proběhne,
- menší pasivita
- ideální – 4-5 lidí
- Náhoda, (žákovi se přidělí číslo)

Podmínky vzdělávání

- Odstraňovat architektonické bariéry
- Uplatňovat princip diferenciacce a individualizace vzdělávacího procesu
- Používat kompenzační pomůcky, vhodné učebnice a učební pomůcky
- Uplatňovat alternativní formy komunikace – znaková řeč, Braillovo písmo, AAK
- Využívat působení druhého pedagoga
- Spolupracovat s rodiči
- Spolupracovat s poradenskými pracovníky

Integrované/inkluzivní prostředí ZŠ

- Společné soužití otevírá šanci vyrovnat se s odlišnostmi
- Společné prostředí respektující individuální pedagogická a terapeutická opatření, vhodné motivační podněty
- Rodiče považují společnou podporu o postižené a intaktní děti za sociální zkušenost, příprava na školu

Kompetence pedagoga

- Kompetence vyplývají z obecného charakteru požadavků na základní a střední vzdělávání a ze speciálních potřeb integrovaných žáků
- Přístup vychází z individuálních zvláštností a potřeb dítěte s postižením
- Rámcové podmínky stanovuje RVP ZV, G, OU, SOŠ vzhledem k dětem se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním

Změna vyhlášek MŠMT ČR 2005

Vyhláška č. 73 ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Speciální vzdělávání žáků a žáků mimořádně nadaných se uskutečňuje s pomocí **podpůrných opatření**

- Která jsou odlišná
- Nebo se poskytují nad rámec individuálních opatření poskytovaných v běžné škole

Podpůrná opatření §1

Při speciálním vzdělávání žáků se využívá:

- Speciální metody, postupy, formy a prostředky
- Kompenzační, rehabilitační a reedukační pomůcky
- Speciální učebnice, didaktické materiály
- Zařazení vyučovacích předmětů speciálně pedagogické péče
- Poskytování poradenských služeb
- Zajištění služeb asistenta pedagoga (§16, odst 9 školského zákona)
- Snížení počtu žáků ve třídě, oddělení nebo studijní skupině
- Jiná úprava organizace vzdělávání žáků se speciálními potřebami

Podpůrná opatření

Při vzdělávání žáků mimořádně nadaných se využívá:

- Speciální metody, postupy, formy a prostředky vzdělávání
- Didaktické materiály
- Pedagogicko-psychologické služby
- Jiná úprava organizace vzdělávání žáků se speciálními potřebami

Speciální vzdělávání

Zásady a cíle §2

- Cílem speciálního vzdělávání žáků je dosažení nejvyššího možného stupně vzdělání a zvýšení kvality jejich života
- Speciální vzdělávání se poskytuje žákům se speciálními vzdělávacími potřebami diagnostikovanými školským poradenským zařízením
- Rozsah potřeb a jejich závažnost opravňuje žáky do režimu speciálního vzdělávání

Formy speciálního vzdělávání §3

- Speciální vzdělávání žáků se zdravotním postižením je zajišťováno:
- Formou individuální integrace
- Formou skupinové integrace
- Ve škole speciální (samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením)
- Kombinací forem

Skupinová integrace

- Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením
- V běžné škole

- Ve speciální škole pro žáky s jiným druhem zdravotního postižením
- Ve vybraných vyučovacích předmětech se žáci se zdravotním postižením mohou vzdělávat společně s ostatními žáky a být zapojeni do všech činností mimo vyučování

Individuální vzdělávací plán

- Individuální vzdělávací plán (§18 školského zákona) je v případě potřeby
- Vzdělávacím programem pro individuálně integrovaného žáka
- Žáka s hlubokým mentálním postižením
- Pro žáka skupinově integrovaného
- Pro žáka speciální školy

Asistent pedagoga §7

- Náplň práce asistenta stanoví ředitel školy (§2, odst. 2, písm. f, školského zákona 2004):
- pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí
- pomoc pedagogickým pracovníkům při edukaci
- při komunikaci se žáky
- při spolupráci s rodiči
- při spolupráci s komunitou, odkud žák pochází

Organizace speciálního vzdělávání §8

- Pro stanovení formy a obsahu speciálního vzdělávání žáka a míry podpůrných opatření je určující rozsah speciálních vzdělávacích potřeb žáka
- Speciální vzdělávání a podpůrná opatření doporučení školským poradenským zařízením zabezpečuje škola ve spolupráci se školským poradenským zařízením
- Výuku předmětů speciální pedagogické péče zajišťuje další pedagogický pracovník – speciální pedagog.
- Ve třídách určených pro žáky s těžkým zdravotním postižením, ve třídách škol při dětských psychiatrických zařízeních mohou souběžně působit tři pedagogičtí pracovníci, z toho jeden asistent pedagoga.
- Pro přípravu na vzdělávání dětí s těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami nebo autismem, lze při základní škole zřídit přípravný stupeň (vyhláška o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a o školských účelových zařízeních)

Žák s těžkým zdravotním postižením

- Za žáka s těžkým zdravotním postižením se považují žáci s
- těžkým zrakovým postižením
- těžkým sluchovým postižením
- Těžkou poruchou dorozumívacích schopností
- Hluchoslepí
- Se souběžným postižením více vadami
- S autismem
- S těžkým tělesným nebo
- Těžkým či hlubokým mentálním postižením

Školy při zdravotnických zařízeních §4

- V mateřské a základní škole při zdravotnickém zařízení se vzdělávají
- Žáci se zdravotním oslabením
- Žáci dlouhodobě nemocní, pokud to charakter jejich nemoci dovoluje
- Školy mohou poskytovat individuální konzultace ve všeobecně vzdělávacích předmětech i žákům středních škol
- Rozsah a organizaci výuky určuje ředitel školy po dohodě s ošetřujícím lékařem

Typy speciálních škol pro zrakově postižené §5

- Mateřská škola pro zrakově postižené
- Základní škola pro zrakově postižené
- Střední škola pro zrakově postižené
- (střední odborné učiliště, odborné učiliště, praktická škola, gymnázium, střední odborná škola)
- Konzervatoř pro zrakově postižené

Typy speciálních škol pro sluchově postižené

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené
- Střední škola pro sluchově postižené
- (střední odborné učiliště, odborné učiliště, praktická škola, gymnázium, střední odborná škola)

Typy speciálních škol pro tělesně postižené

- Mateřská škola pro tělesně postižené
- Základní škola pro tělesně postižené
- Střední škola pro tělesně postižené
- (střední odborné učiliště, odborné učiliště, praktická škola, gymnázium, střední odborná škola)

Typy speciálních škol pro děti/žáky s vadami řeči

- Mateřská škola logopedická
- Základní škola logopedická

Typy speciálních škol pro mentálně postižené

- Mateřská škola speciální
- Základní škola praktická
- Základní škola speciální
- Odborné učiliště
- Praktická škola

Typy speciálních škol pro žáky se SPU nebo SPCH

- Základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení
- Základní škola pro žáky se specifickými poruchami chování

Vyhláška č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních

Poskytování poradenských služeb §1

Poradenské služby jsou poskytovány:

- Dětem, žákům, studentům
- Jejich zákonným zástupcům
- Pedagogickým pracovníkům
- Školám
- Školským zařízením

Školská poradenská zařízení §3

- Typy školských zařízení
 - Pedagogicko-psychologická poradna
 - Speciálně pedagogické centrum
- Pedagogickým pracovníkům vykonávajícím pedagogickou činnost ve školách a školských poradenských zařízeních je poskytována odborná podpora za účelem zvýšení kvality poradenských služeb

Školní poradenská pracoviště

- Výchovní poradci
- Školní psychologové
- Školní speciální pedagogové
- Školní metodici prevence

Výchovní poradci

- **Pracují na všech školách**
 - základních
 - středních
 - speciálních
- **Plní úkoly pedagogicko-psychologického poradenství**
 - v oblasti výchovy a vzdělání
 - profesního poradenství (kariérového poradenství)
- **Činnost výchovných poradců**
 - je dána vyhláškou 72/2005

Školní psychologové, speciální pedagogové, metodici školní prevence

- **Cíl jejich činnosti**
 - Snižování rizika vzniku výchovných a výukových problémů
 - Negativních jevů ve vývoji žáka
 - Jedná se o primárně preventivní působení

Specializovaná poradenská zařízení

- Pedagogicko-psychologické poradny
- Speciálně pedagogická centra
- Střediska výchovné péče (zákon č.109/2002)
- IPPP – Institut pedagogicko-psychologického poradenství

Pedagogicko-psychologické poradny §5

- **Samostatná poradenská zařízení** zřizována podle vyhlášky 72/2005
- Zajišťují **psychologické a speciálně pedagogické služby**
- **Těžištěm práce** poraden je
 - Psychologická péče, intervence
 - Poradenství
 - Odborné konzultace v otázkách osobnostního a vzdělávacího vývoje dětí a mládeže
- **Věk klientů** - 3 roky až po střední a vyšší odbornou školu

Speciálně pedagogická centra – SPC §6

- SPC se zřizují od roku 1990 převážně při speciálních školách pro děti a žáky ve věku od 3 let až po střední školu

Standardní činnosti center

- standardní činnosti společně
- standardní činnosti speciální
- centrum poskytující služby žákům s vadami řeči
- se sluchovým postižením
- se zrakovým postižením
- s tělesným postižením
- s mentálním postižením
- s poruchami autistického spektra
- žákům hluchoslepým
- žákům s více vadami

Činnost SPC

- Žákům základních školy speciálních a školských zařízení jsou poradenské služby SPC poskytovány v rámci diagnostiky a kontrolní diagnostiky, příp. v rámci speciální individuální nebo skupinové péče, kterou nezajišťuje speciální škola
- Činnost SPC se uskutečňuje ambulantně na pracovišti SPC, ve školách a školských zařízeních, popř. v rodinách

Standardní činnosti speciálního pedagoga

- depistážní činnosti
- diagnostické a intervenční činnosti
- metodické a koordinační činnosti

Střediska výchovné péče

- SVP zajišťují prevenci a terapii sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a poradenství v této oblasti
- Těžiště činnosti SVP
 - psychoterapeutická práce
 - Aktivní depistáž problémových jedinců a skupin
- SVP se zřizují od roku 1991
- Od roku 1997 jsou SVP zařazena do nového systému pedagogicko-psychologického poradenství

Činnosti SVP

- Nabídnout klientům okamžitou pomoc při prvních signálech výchovných problémů
- Rozvíjet spolupráci s rodinou
- Poskytovat poradenské služby pedagogickým pracovníkům v oblasti péče o výchově ohrožené děti a mládež
- Poskytovat všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži s negativními jevy chování
- Podílet se na prevenci zneužívání návykových látek ve školách a školských zařízeních

Národnostní vzdělávání

Sociokulturní klima

Podpora klimatu je ve 3 rovinách:

- Podpora integrace jedinců minoritních skupin do skupiny majoritní
- Podpora uchování kulturních specifí minoritních skupin
- Podpora multikulturní výchovy a její metodiky

Multikulturní výchova –RVP ZV

- **Tématické okruhy:**
 - Kulturní diference – respektování zvláštností různých etnik
 - Lidské vztahy – tolerantní vztahy, spolupráce s lidmi bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost
 - Etnický původ – rovnocennost všech etnických skupin a kultur
 - Multikulturalita – význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání
 - Princip sociálního smíru a solidarity

Opatření MŠMT ČR

- Přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním
- Alternativní vzdělávací program pro žáky romského etnika
- Nabídka alternativních vzdělávacích programů
- Změna transformace zvláštních škol na školy základní

Strategie zlepšení situace Romů

- Podpora vzdělávání na všech stupních
- Zaměstnanost Romů, sociální postavení
- Rozvoj romské tradice a kultury
- Podpora české společnosti k respektování etnika

Strategie vzdělávání Romů

- Předškolní vzdělávání – podceňováno romskou rodinou
- Základní vzdělávání – zřizování přípravných tříd, individuální přístup učitelů formou doučování, stipendia, výukové programy- romské mikrotřídy, specializované třídy pro žáky s edukativními problémy, modifikace vzdělávacího programu Základní škola- již pozbyla platnost
- Středoškolské vzdělávání
- praktické školy,

- učební obory,
- kurzy pro doplnění vzdělání
- Střední odborné školy

- Vysokoškolské vzdělání

Strategie v období vzdělávání

- zřizování přípravných tříd,
- individuální přístup učitelů formou doučování,
- stipendia,
- výukové programy- romské mikrotřídy,
- specializované třídy pro žáky s edukativními problémy, modifikace vzdělávacího programu Základní škola
- Spolupráce s romskými iniciativami

Funkčnost přípravných tříd základní školy

- součást systému předškolní přípravy dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí (zákon č. 561/2004),

- umožňuje úspěšné začlenění jedinců do systému vzdělávání,
- dle nové legislativy PT zřizovány při základních školách (vyhláška 14/2005, 48/2005
- obsah vzdělávání vymezuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV 2004),
- PT vede k osvojení pravidel, struktury, mravního chování (Němec 2005),
- zařazování prvků jazykové a multikulturní výchovy,
- funkce vychovatele-asistenta učitele (Hornák 2005).

Strategie v období povinné školní docházky

- Zapracování multikulturní výchovy do vzdělávacích programů
- Funkce asistentů pedagoga
- Nepovinná výuka romského jazyka
- Programy pro doplnění základního vzdělávání
- Příprava žáků k přijímacímu řízení
- Organizace vzdělávacích kurzů pro romské matky
- Vytvořit institut poradce ve větších městech
- Využití trávení volného času
- Podpora umělecky nadaných dětí
- Spolupráce s romskými iniciativami

Asistent pedagoga

- **souhlas s ustanovením funkce asistenta žádá ředitel školy**
- **Působí na základních školách (romský asistent)**
- **pomáhá dětem překonávat komunikační, adaptační a další překážky**

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a jeho specifika

Systém kurikulárních dokumentů

- Národní program rozvoje vzdělávání v ČR – *Bílá kniha* (2001)
- *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*
- Systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 – 19 let – dvě úrovně
- **Státní úroveň** – národní program vzdělávání NPV a rámcový vzdělávací program RVP
- **Školní úroveň** – školní vzdělávací programy ŠVP a manuály

Principy RVP pro základní vzdělávání ZV

- Navazuje na RVP pro předškolní vzdělávání PV a je východiskem pro koncepci RVP pro střední vzdělávání
- Vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání
- Specifikuje úroveň klíčových kompetencí
- Vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo (pro MR – modifikované)
- Zařazuje průřezová témata – závazná součást
- Umožňuje modifikaci pro žáky se speciálními potřebami
- Je závazný pro střední školy pro stanovení požadavků na přijímací řízení

Vzdělávací oblasti RVP ZV

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura a cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost (Dějepis, výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, tělesná výchova)
- Člověk a svět práce

Klíčové kompetence

- Klíčové kompetence – soubor znalostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění ve společnosti
- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

Pojetí základního vzdělání

- Vzdělávací obsah je tvořen
- **očekávanými výstupy** a
- **učivem** (u MR modifikovaný program)
- Na 1. stupni je členěn na 1. období (1.-3. ročník) a 2. období (4.-5. ročník)
- RVP ZV stanovuje očekávané výstupy na konci 3. ročníku jako nezávazné a na konci 5. a 9. ročníku jako závazné.
- Učivo je strukturováno do tématických okruhů a je chápáno jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů

Průřezová témata

- Reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa
- Stávají se nedílnou součástí základního vzdělávání – jsou povinné
- Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání
- Vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich spolupráci
- Pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot

Vymezení průřezových témat

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Zrakové vady

- **70 – 80 % informací**
- **Orientace v prostředí**
- **Rozlišování barev, velikosti, tvarů**
- **Vliv na rozvoj paměti, pozornosti, myšlení**
- **Postižení – ztráta získávání zkušeností**
 - omezení v samostatnosti
 - vzdělávání a další uplatnění
- **Orgánová vada – slabozrací, zbytky zraku, nevidomí**
- **Funkční vada – tupozrací, šilhaví**

Zrakové postižení

- Žáci se zrakovým postižením se mohou vzdělávat podle ŠVP korespondujících s RVP ZV
- Podmínky vzdělávání se liší z hlediska **intenzity postižení**
 - Žáci slabozrací
 - Se zbytky zraku
 - Nevidomí
- Každá z těchto kategorií vyžaduje **speciální pedagogický přístup a odlišné technické zázemí**

Zrakové postižení

- Obsah vzdělávání

Specifické potřeby jednotlivých skupin

Žáci s lehčí zrakovou vadou

- Mohou s pomocí optických pomůcek zvládnout všechny nároky základního vzdělávání

Žáci s těžkou zrakovou vadou a nevidomí

- Musí mít upravené podmínky ke vzdělávání
- Vhodné technické vybavení učeben
- Personální zajištění výuky oftalmopedy

Druhy sociálních kompetencí

- Schopnost interakce-oční kontakt, empatie, tolerance
- Schopnost spolupráce
- Schopnost odhadnout následky jednání
- Schopnost sebehodnocení
- Umění se vyrovnat s konflikty
- Sebeovládání
- Soustředění, přesnost, pečlivost

Vzdělávání:

- **Střediska rané péče**
- **Speciálně pedagogická centra**
- **mateřské školy pro ZP**
- **základní školy pro ZP**
- **střední školy pro ZP**
- **střední odborné školy, stř. od. učiliště pro ZP, praktická škola**
- **konzervatoř pro ZP**

Zrakové postižení

- Specifika v edukaci

- U žáků je třeba rozvíjet samostatné myšlení, zvládat běžné situace
- Adaptabilitu
- Přiměřené reagování na změny okolního prostředí
- Překonávání překážek technické povahy

Zrakové postižení

- podmínky vzdělávání

- Podnětné prostředí, individuální přístup
- Nižší počet žáků ve třídě
- Vhodné **materiální a technické vybavení** školy (odstranění bariér, speciální osvětlení, speciální učebnice, zvětšené písmo, přepis do Brailly, optické pomůcky)
- Možnost užívání **didaktických kompenzačních pomůcek** (plastické modely, měřicí přístroje, televizní lupy, PC)
- Výuka **předmětů speciální péče**
- Seznámení spolužáků a jejich rodičů s problematikou zrakově postižených

Problematika osob se sluchovým postižením

- Žáci se sluchovým postižením se vzdělávají na základě ŠVP korespondujících s RVP ZV
- Podmínky se liší podle stupně a druhu jejich postižení
- Vady sluchu můžeme rozdělit podle
 - Závažnosti – **nedoslýchavost a hluchota**
 - Podle doby vzniku – **prelingvální a postlingvální**
- ☐ **Nedoslýchavost, ohluchlost a prelingvální hluchota** jsou tři rozdílná postižení

System vzdělávání jedinců

- Střediska rané péče – Tamtam Praha, Olomouc
- SPC – Brno, Olomouc
- MŠ pro SP

- ZŠ pro sluchově postižené, integrace, (př.ročník)
- Střední odborné školy – gymnázia, průmyslová škola oděvní, střední pedagogická škola,
- SOU pro SP, praktická škola
- Beroun – Národní institut neslyšících- zdravotnická škola, hluchoslepí

Sluchové postižení

- obsah vzdělávání

- Nedoslyšaví zvládnou požadavky RVP ZV
- Žáci s těžkou sluchovou vadou a prelingválně neslyšící se většinou vzdělávají ve speciálních školách nebo třídách se speciální péčí
- Obsah vzdělávání – odlišný přístup u **jazykových předmětů** a v předmětu hudební výchova, často nahrazovanou **hudebně dramatickou výchovou**
- K nejdůležitějším rozdílům dochází v komunikaci, rozdíly jsou zejména v auditivním vnímání a vyjadřování hlasitou řečí, těžiště se přesouvá do **písemného projevu**
- Využívá se **informačních technologií**
- Volba jazyka komunikace – vzdělávací jazyk může být i jazyk vizuálně motorický – **znaková řeč**

Sluchové postižení

- Podmínky vzdělávání

- Právo na výběr vzdělávací cesty
- **Bilingvální program**
- **Orální program**
- **Program totální komunikace**
- Nižší počet žáků ve třídě, možnost 10 leté docházky
- Znalost problematiky sluchového postižení všemi pedagogy, individuální přístup
- Možnost úpravy obsahu učiva vybraných předmětů
- Znalost speciálních metod a jejich používání ve výuce
- Pokračování v **logopedické péči**
- **Materiální a technické vybavení, kompenzační pomůcky**
- Běžné i **speciální učebnice, videoprogramy, didaktické pomůcky**

Žáci s vícenásobným postižením

- Společným znakem je mentální retardace. MR je determinujícím faktorem pro nejvýše dosažitelný stupeň vzdělání a pro dosažitelnou míru výchovy. Proto je při rozhodování o způsobu vzdělávání pokládána za vadu dominantní
- Kombinace vad tělesných, smyslových a vad řeči. Specifickou skupinu tvoří hluchoslepí.
- Děti a žáci s dg. autismus a s autistickými rysy

Okruh osob

- Za těžké postižení se považuje zvlášť těžká forma nějakého druhu postižení
- **Těžké postižení** představuje komplex omezení člověka jako celku ve všech jeho prožitkových sférách a výrazových možnostech
- Podstatně jsou omezeny schopnosti emocionální, kognitivní a tělesné, ale také sociální a komunikační

Specifika potřeb u těžce postižených

- Potřebují tělesnou blízkost, aby mohli získat přímou zkušenost
- Potřebují pedagoga/terapeuta, který jim přiblíží jejich životní prostředí co nejjednodušším způsobem
- Potřebují pedagoga/terapeuta, který jim umožní pohyb a změnu polohy
- Potřebují každého, který jim rozumí i bez řeči a spolehlivě se o ně stará a pečuje o ně

Poskytnutí organizačních podmínek

- těžce postižení žáci jsou přijímáni příslušnou speciální školou
- pro žáky, kteří nejsou schopni navštěvovat školu, je třeba zajistit podporu jinak (např. doma)
- režim dne musí vykazovat pravidelné střídání výuky a odpočinku, hry a rekreace,
- odpovídající personální obsazení,
- přiměřené vybavení a speciální architektonické předpoklady

Bazální stimulace

- Provádí se na základě podrobné diagnostiky
- Odborníci – fyzioterapeut, ergoterapeut, sociální pracovníce, pedagog, lékař
- Stimulace probíhá individuálně, důležité je navázání tělesných a psychických schopností

Vzdělávání žáků

s tělesným postižením a chronicky nemocných

- Tělesné postižení omezuje ve větší míře pohyb, v nejtěžších případech vede až k celkové nehybnosti
- Postiženy mohou být horní i dolní končetiny, mohou se vyskytovat i různé druhy amputací a pourazové stavy
- Časté jsou různé formy dětské mozkové obrny, které mohou mít mnoho variant

Tělesné postižení

- jeho vliv

- Tělesné postižení působí na **psychické projevy** člověka
 - Mění se životní rytmus
 - Dochází k poruchám aktivity
 - Změnám postojů a sebehodnocení
 - Objevují se komplexy méněcennosti
 - Zvýšená citlivost a vyšší míra závislosti
- Tělesně postižený musí překonávat **překážky**
 - Primární architektonické
 - Sekundární společenské

Chronická onemocnění

- Mezi hlavní okruhy chronických onemocnění patří
 - **Onkologická onemocnění**
 - **Nemoci žláz**
 - **Ledvin**
 - **Krevní onemocnění**
 - **Alergie**

- **Psychiatrická a neurologická onemocnění**
- **Situace dětí/žáků s chronickým onemocněním je složitá, jejich postižení často není vidět, a proto se zdá být méně závažné**

Tělesné postižení

- Podmínky vzdělávání

- Bezbariérový vstup do školy
- Odpovídající technické vybavení pro pohyb žáků po škole – žáci musí být samostatní, výjimečně pomoc asistenta
- Vhodné didaktické pomůcky (spolupráce s SPC)
- Vybavení kompenzačními pomůckami (vozík, lehátka, vhodné stolky a židle)
- PC/psací stroj pro žáky, kteří nemohou psát

Okruh jedinců s MP

- Klasifikace MP – 10. revize MKN
- Typický znak MP :
 - potřeba celoživotního vedení
 - omezená potřeba zvědavosti
 - čím těžší postižení, tím větší závislost na dospělých
- Profesní, partnerská role není vždy naplněna, sexuální výchova

Žáci s mentálním postižením

- Vzdělávání dle speciálních vzdělávacích programů
- Vzdělávání dle stupně postižení
- MŠ speciální, základní škola praktická, základní škola speciální, odborné učiliště, praktická škola

Podmínky vzdělávání:

- snížené počty žáků ve třídách;
- vhodně upravené prostředí;
- speciální učební metody;
- výběr učiva odpovídající úrovni rozumových schopností žáků;
- učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací;
- speciálním zařízením a kompenzačními pomůckami v závislosti na potřebách žáků a závažnosti jejich postižení;
- učebnice, které odpovídají úrovni rozumových schopností žáků (existují pro všechny předměty).

Autismus - edukace

- Speciální třídy při ZŠ
- Běžná základní škola – integrace – individuálně vzdělávací program
- Podmínky:
 - speciálně upravené strukturované prostředí
 - strukturované učení
 - speciálně pedagogický přístup

Podmínky vzdělávání:

- speciálně upravené školní prostředí, zamezit rušivé vlivy(samostatná lavice, někdy odděleně od ostatních spolužáků),
- přísně individuální přístup a přesné strukturování prostoru i času,
- počítač pro ty žáky (autisty), kteří preferují komunikaci s počítačem a který se může stát významným prostředkem jejich vzdělávání,
- učitele vzdělané v problematice autismu a práci s autistickými žáky.

Diagnostika v inkluzivním prostředí

- cílem diagnostiky není žáka „zaškatulkovat“, ale najít oblast specifických potřeb a tu se pokusit naplnit. Diagnóza z tohoto pohledu není ukončením procesu diagnostiky, ale spíše začátkem další cesty dítěte, na které ho doprovázíme (Hájková, V., Strnadová, I. 2010, s. 152) . V inkluzivním prostředí musí diagnostika sloužit především jako učitelův **nástroj poznání specifických a individuálně probíhajících učebních procesů a podmínek vyučování** diagnostikovaného žáka.
- **Inkluzivní diagnostiku** lze z tohoto pohledu považovat za **dlouhodobý proces**, jehož zjištění je nutné konzultovat s dalšími pozorovateli žáka

■ V tomto kontextu je nově používán pojem **podpůrná diagnostika** (*Förderdiagnostik*), tj. diagnostika, která se namísto konstatování stavu a přidělení diagnózy zaměřuje na podpůrnou činnost, vývoj, změnu současného stavu k lepšímu

Dělení speciálně pedagogické diagnostiky:

dle spec. ped. disciplín:

- diagnostika somatopedická
- diagnostika psychopedická
- diagnostikalogopedická
- diagnostika surdopedická
- diagnostika oftalmopedická
- diagnostika etopedická
- Dle časového sledu:
 - Vstupní, výstupní, průběžná
- Dle cílů:
 - Globální – zkoumání jako celku ve VVP
 - Parciální – sledování dílčích úkolů
- Diferenciální diagnostika

Oblasti diagnostiky:

- Oblast motorických schopností
(hrubá a jemná motorika, graomotorika, kresba)
 - Lateralita
- Oblast rozumových schopností
- Oblast verbálních schopností
- Oblast socializace, citového vývoje, volního jednání

Diagnostika rodinného prostředí

Diagnostika v PPP

Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika v PPP

- Obligatorní diagnózy – vyplývají ze školského zákona obsahují:

1. Souhlas s vyšetřením

(součást vyšetření, pracovník upozorní klienta na všechna rizika, sdělit přiměřeně rodičům zprávu z vyšetření (kompetence – schopnost verbalizovat, co zjistíme vyšetřením)

- 2) Struktura a průběh vyšetření
- 3) popis technických metod
- 4) rozhovor
- 5) diagnostika
- 6) obligatorní diagnózy
- 7) SPU, SPCH
- 8) styly a strategie učení

Základní metody v diagnostice SP

Klinické metody:

- Pozorování
- Rozhovor
- Anamnestické metody
- Analýza výsledků činnosti

Základní diagnostické metody:

testy

Ostatní:

diagnostické zkoušky,

kazuistika